

Høringsuttale på NOU 2004:19 "Livskraftige distrikter og regioner" fra Norges Bygdeungdomslag.

Norges Bygdeungdomslag

Vedlagt følger Norges Bygdeungdomslag (NBU) sin høringsuttale. Uttalen er utarbeida av representantskapet i NBU. Vi har en samla organisasjon bak oss, med ungdom fra hele distriktsnorge.

NBU stiller seg undrende og er skuffa over at vi i første omgang ikke ble tatt med som høringsinstans. Organisasjonen teller 4600 medlemmer bosatt over hele landet, og vår kjernesak er å legge til rette for levende bygder over hele landet. Vi takker imidlertid for velviljen vi ble vist med å få utsatt høringsfristen til i dag 17. januar. Dette var viktig, for å få behandlet uttalen på helgas representantskapsmøte.

NBU ber om at det i det videre arbeidet fram mot stortingsmeldinga om distrikts- og regionalpolitikken våren 2005, blir tatt mer hensyn til ungdommens ønsker og innspill om framtidens distriktsnorge. Ta oss på alvor!

Med hilsen
for representantskapet i Norges Bygdeungdomslag

Anne Marit Igelsrud
-leder, NBU -

Eirik Rønning
- bygdepolitisk nestleder, NBU –

Hvor er ungdommen?

Det er ingen floskel at ungdommen er framtida. Dermed burde en rapport om framtida i større grad rette fokus på ungdom, og kommisjonen burde lagt mer vekt på at de skulle legge til rette for livskraftige distrikter og regioner for ungdom. Vi savnet en utredning om distriktsungdommens kår, og tiltak som frister ungdom til å flytte tilbake etter endt utdanning.

Samordning av sektorpolitikken

En helhetlig distrikts- og regionalpolitikk må omfatte alle politiske områder av betydning for bosetting og regional utvikling. Dette har ikke fungert tilfredstillende. Den økende vektleggingen av effektivisering og konkurranseutsetting av offentlige tjenester har rammet de mest spredt bebygde områdene sterkest. Dette ser NBU med sterk bekymring på.

NBU mener det er viktig at avgjørelsene tas nærmest mulig dem det gjelder. Desentralisering av makt er et viktig virkemiddel innenfor den generelle distriktspolitikken. NBU er enige i kommisjonens hovedstrategi på dette området. Det er viktig å merke seg at desentralisering av makt ikke innebærer at staten kan fraskrive seg ansvar. Desentralisering må være et verktøy for å finne de beste lokale løsningene. Økt effektivitet og besparelser på de offentlige budsjettene må ikke gå på bekostning av lokale og regionale tiltak.

NBU er enige i kommisjonens vurdering om økning av de økonomiske rammene til den smale regional politikken. Staten må også i større grad utnytte mulighetene som ligger innenfor det internasjonale regelverket til å ta i bruk generelle og selektive virkemidler mot næringslivet, spesielt i distriktene. Differensiert arbeidsgiveravgift, og andre ordninger som har vært benyttet som distriktspolitiske virkemidler, og som nå er fjernet, må erstattes med nye ordninger som gir tilvarende effekt.

Innovasjon

For å opprettholde et levedyktig næringsliv i distriktene, er det viktig at bruken av virkemidler forenkles, slik at tilgangen på risikokapital i tilknytning til innovasjon og nyetablering bedres. NBU mener at det offentlige må bistå med en stor del av dette, og at virkemidlene må rettes inn mot både nyetableringer og utvikling av eksisterende virksomhet. Etter vårt syn er Innovasjon Norge (IN) den viktigste virkemiddelaktøren for næringslivet i distriktene. En stor del av næringslivet i distriktene består av mindre bedrifter. Behovet for investeringsstøtte og rådgiving er ofte større enn behovet for forskningsstøtte. IN bør få økte rammer, slik at deres virkemidler i større grad også kan rettes mot eksisterende virksomhet i tillegg til nyetableringer.

NBU er enig med kommisjonen i at det bør legges regionale strategier for bruken av virkemidler. Det bør legges til rette for gode innovative miljøer, næringsklynger, rundt regionale utdanningsinstitusjoner og forskningsmiljøer. Her må det bygges opp kompetanse som bedriftene kan bruke etter eget ønske. Det gjelder også for forskning. NBU tror det vil være lettere for små bedrifter å fokusere på forskning innenfor en næringsklynge, og at det da vil fungere med en mer etterspørselsorientert forskningspolitikk. Slik vil man i større grad nå distriktene med de statlige forskningsmidlene, og ikke bare de sentrale og høyteknologiske bedriftene. Innenfor næringsklyngen må bedriftene også få tilgang på rådgiving og

risikokapital. Dette er særdeles viktig i en etableringsfase, men ofte trenger også eksisterende bedrifter oppfølging og støtte for å kunne gjennomføre utviklingsprosesser. Tilgangen på privat kapital er slik kommisjonen påpeker ofte vanskelig i distriktene, og det offentlige må gjennom IN yte risikokapital for å sikre kompetansemessig og teknologisk oppgradering. Kompetanse og erfaringer som bygges opp hos de ulike aktørene i næringsklyngen vil hjelpe hver enkelt bedrift til å gjøre de riktige valgene.

Det er viktig at gründere og bedrifter i distriktene møter positive holdninger i virkemiddelapparatet, slik kommisjonen skriver i sin rapport. Kvalifisert rådgiving og tilgang på risikokapital er de viktigste kravene. Innfris disse vil man kunne utnytte potensialet som finnes. Næringslivet vil utvikle seg i ønsket retning, og opprettholde sin konkurransekraft.

EØS og internasjonalt handlingsrom

Norge må benytte seg av handlingsrommet i de internasjonale avtalene i større grad. Landet vårt har en spesiell geografi, og vi har et uttalt mål om å holde bosettingen oppe i alle deler av landet. Dermed er det ikke alle standardløsninger fra internasjonale organisasjoner som passer for norske forhold. Distriktskommisjonens rapport poengterer at vi ikke utnytter handlingsrommet i våre internasjonale avtaler fullt ut (NOU 2004:19 pkt 3.5.3). Det er mange områder Norge har mulighet til større krumspring enn i dag, og NBU mener at vi bør utnytte disse. Men samtidig maner vi til en forsiktighet når det gjelder forhandling av avtaler som begrenser norsk handlefrihet. Norge må forbeholde seg retten til å si nei til bestemmelser som ikke passer til norske forhold, og benytte seg av de mulighetene som er i eksisterende avtaleverk.

NBU vil oppfordre til full utnytting av det handlingsrommet internasjonale avtaler gir, og til større bruk av vår påvirkningsmulighet, særlig i EU-systemet.

Utdanning

Det er viktig at både den høyere utdanningen, og utdanningen av fagarbeidere i den videregående skolen skjer i alle deler av landet. Dette gir de som ønsker det muligheten til å utdanne seg, og bidrar til å heve kompetansen i samfunnet som helhet. Spesielt i forhold til etter- og videreutdanning er det viktig at utdanningsinstitusjonene ligger i noenlunde nærhet til bosted og arbeidsplass.

Utdanningsinstitusjonene må brukes mer aktivt av det lokale og regionale næringslivet. Utvikling av ny kompetanse er en viktig del av innovasjonen for næringslivet i distriktene. Det skjer stadig endringer i markedet, og næringslivet må følge utviklingen, og helst ligge litt i forkant. Den nødvendige kompetansen må skaffes til veie i samarbeid med utdanningsinstitusjonene. Dette krever at lærestedene innretter sine utdanningstilbud etter regionale behov. Slik kan lærestedene og næringslivet på best måte samarbeide til regionens beste.

Dagens finansieringssystem for universitetene og høyskolene er en stor utfordring. Det er antallet studenter som gjelder, og gjør det økonomisk sett lite interessant for utdanningsinstitusjonene å tilby studier i smale fagområder. Det kan føre til at lærestedene

ikke tilbyr spesielle fagområder, selv om det kan svekke regionens næringsliv. Finansieringssystemet bør derfor endres, slik flertallet i kommisjonen mener. Lærestedene bør premieres økonomisk for å opprettholde smale fagområder av regional betydning, som resulterer i utstrakt samarbeid med næringslivet og eventuelle forskningsmiljøer i regionen. NBU mener at vi kan få en sterkere geografisk samling av de ulike fagområdene, og at en slik situasjon vil gjøre regionale samarbeidsformer umulig.

Utdanningspolitikken må sikre at det opprettholdes sterke utdanningsinstitusjoner i alle deler av landet. Utdanningstilbudet ved hvert enkelt lærested må gjenspeile det behovet som foreligger i regionen rundt lærestedet.

Landbruk

Landbruket er ryggraden i distriktene, og det er nødvendig å opprettholde et aktivt landbruk i hele landet. Det norske landbruket produserer mer enn mat, blant annet bevarer det den nasjonale kulturarven og tar vare på det særegne norske kulturlandskapet. Disse faktorene henger nøye sammen. Uten landbruket vil bosettingsgrunnlaget forsvinne, kulturlandskapet forfalle, og distriktene vil til slutt stå øde. NBU mener at det derfor er nødvendig med politisk vilje til å betale for en bred opprettholdelse av norsk landbruk. Vi må være villige til betale får å opprettholde en spredt bosetting, et levende kulturlandskap og trygg mat av god kvalitet. Vårt klima, som er en av grunnene til at norsk matproduksjon er kostbar, gir også klare fordeler vedrørende kvalitet på produktene. Det kalde klimaet gir et lavt smittepress for sykdommer hos planter og dyr, og medfører mindre bruk av plantevernmidler og medisiner. Mindre besetninger er også av betydning for dette. Det er derfor viktig at kvote- og konsesjonsordningene føres videre, slik at vi unngår store konsentrasjoner av husdyr.

Med dette mener vi imidlertid ikke at landbruket nødvendigvis skal konserveres slik det har vært. Antall sysselsatte i landbruket vil naturlig synke i takt med teknologiske fremskritt som rasjonaliserer produksjonen. NBU mener at vi må godta en større variasjon innen landbruket enn det er i dag. Det må være rom for både volumproduksjon og småskalaproduksjon basert på lokale tradisjoner. Det viktigste er at dyrket mark brukes til matproduksjon, og at vi holder oss selvforsynt på de produktene vi kan. Landbruket må som andre næringer endre seg i takt med samfunnet som helhet. Grunnlaget må imidlertid alltid være at rammebetingelsene gjør det mulig å drive landbruk i alle deler av landet.

Norsk landbruk står også overfor internasjonale utfordringer. Medlemslandene i WTO ventes å komme fram til en avtale om handel med matvarer i nærmeste fremtid. Utfordringen for Norge blir å forhandle frem et størst mulig nasjonalt handlingsrom. Landbruks- og matminister Lars Sponheim har uttalt at det skal gå an å opprettholde støtten til det norske landbruket innenfor rammeverket som er fastlagt. NBU krever at en samlet regjering går inn i de videre forhandlingene med dette som mål. Vi ønsker næringsnøytrale bygdeutviklingsmidler velkommen, men midlene til dette må ikke tas av jordbrukoppkjøret. Slike midler må kanaliseres ut til distriktene gjennom Innovasjon Norge, rettet mot innovasjon og utvikling i næringslivet.

NBU etterlyser politisk vilje til å opprettholde landbruk i hele Norge. Det er nødvendig for å sikre bosetting og annen næringsvirksomhet i distriktene. Vi må imidlertid godta en noe større variasjon i struktur i fremtiden, grunnet teknologisk utvikling og rasjonalisering.

Bosetting

NBU mener det er selvsagt at det skal bo folk i alle deler av landet. En god distriktpolitikk som sikrer innbyggerne varierte jobbmuligheter og et godt velferdstilbud, vil føre til dette. Kultur og tilhørighet gjør at mange ønsker å bosette seg nær der de vokste opp. NBU ber om at det blir mer attraktivt for ungdom med høy utdanning å flytte tilbake til hjemstedet. Dette kan gjøres ved å legge til rette for jobber som krever kompetanse utenfor de store byene. Bosetting vil komme som et resultat av den totale distriktpolitikken som føres. Hvis det gis gode rammevilkår for distriktene, vil folk bosette seg der.

Samferdsel

En god infrastruktur, både i forhold til transport og IKT er avgjørende for at næringslivet i distriktene skal kunne opprettholde sin konkurransevne. Standarden på veier er avgjørende for velferd og sikkerhet.

Som kommisjonen peker på i sin rapport, er det avgjørende at det offentlige tar ansvar for utbyggingen av bredbånd. Tilgang til bredbånd er avgjørende for at næringslivet skal kunne konkurrere på like vilkår. NBU er enig med Effektutvalget som vurderer IKT som et viktig satsingsområde i distriktpolitikken. Staten bør derfor øke engasjementet for å sikre likeverdig tilgang til IKT over hele landet. NBU mener at det offentlige i tillegg må iverksette forbedringer av den fysiske infrastrukturen. Rassikring og utbedring av smale og farlige veiparseller er av stor betydning for de som bor i distriktene. Det handler om velferden og sikkerheten til befolkningen. Her har det offentlige et klart ansvar, og slik utbygging må prioriteres selv om det i kommisjonens rapport pekes på at slike utbygginger har begrenset lønnsomhet ut fra samfunnsøkonomiske kriterier. NBU er derimot enig med de som mener at slike tiltak vil kunne gi samfunnsøkonomisk lønnsomhet gjennom å bidra til å øke verdiskapningen i distriktene.

NBU er opptatt av ungdommens tilbud i distriktene, kollektivtransport er viktig for mange ungdommer. I tillegg er NBU opptatt av miljøaspektet vedrørende kollektivtransport. NBU krever at kollektivtransporten bedres i distriktene. Det offentlige må sette av midler til subsidiering av slike tilbud, slik at ungdommen har råd til å benytte tilbudene. Jernbanen har vært og er subsidiert. NBU støtter synspunktet i rapporten om at det ut fra et fordelingssynspunkt, er vanskelig å forstå at fly og båt skal være fullt ut brukerbetalt. I store deler av landet mangler jernbanedekning, og reisende i disse områdene lider da av urettmessige ulemper. NBU krever at det innføres en ordning med subsidiering også av disse kollektivtransporttjenestene, rettet mot ungdom. Dette er enda viktigere nå enn hva det var tidligere, ettersom reisestøtten til studenter nå er redusert.

Kultur

Lokale kulturtradisjoner skaper tilhørighet og samhold blant befolkningen i distriktene. Kulturtilbud bidrar til levende og attraktive lokalsamfunn, og er en viktig del av velferdstilbudet. Det er viktig at distriktene får del i de statlige kulturmidlene, og tilbys et kulturtilbud på lik linje med de mer sentrale strøkene. NBU er derfor enig med Effektutvalget som anbefaler en desentralisering av institusjoner og ensembler til landsdelssentra og mellomstore byer. Kulturmidlene må få et tilstrekkelig bredt geografisk nedslagsfelt, og sikres slik at de kun brukes til kulturaktiviteter.

Mange steder i landet arrangeres det festivaler, spel og andre kulturbegivenheter. Disse arrangementene er ofte basert på stor frivillig innsats, og har viktige positive ringvirkninger for lokalsamfunnet. NBU mener det er avgjørende at slike arrangementer bevares, og lokale arrangementer får den oppfølgingen de trenger, særlig økonomisk.

Som kommisjonen påpeker i sin rapport sysselsetter kultursektoren stadig flere. Det har vært økende oppmerksomhet på potensialet i kulturbasert næringsutvikling og sektorens rolle som næringsområde. NBU mener at satsing på utvikling av denne sektoren bør stå sentralt i arbeidet med innovasjon og næringsutvikling i distriktene. Her er det store muligheter for nye arbeidsplasser, og produktet fra denne sektoren har positive effekter for den enkelte region.

Ungdom har som andre grupper i samfunnet behov for et variert og godt kulturtilbud. Mange kommuner har egne ungdomsklubber og ungdomshus hvor ungdom kan møtes på sine egne premisser. Dette er svært viktige tilbud til ungdommen, som det absolutt må vernes om. NBU mener at deler av kulturmidlene må reserveres til ungdomstiltak, slik at eksisterende ungdomshus kan bevares, og nye etableres hvor dette tilbudet ikke finnes i dag.